

อัตลักษณ์ของตัวละครเอกจากวรรณคดีรามเกียรติ์ ฉบับพระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

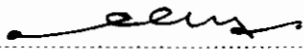
จักรพันธ์ ไพบูลย์

คุณนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุษณิบัณฑิต
สาขาวิชาไทยศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พฤศจิกายน 2556
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

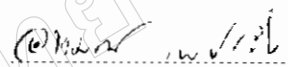
คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิตและคณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต ได้พิจารณา
คุณวุฒิบัณฑิตของ จักรพันธ์ ไพบูลย์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิบัณฑิต

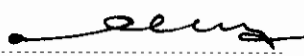
 อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประเทิน มหาจันทร์)

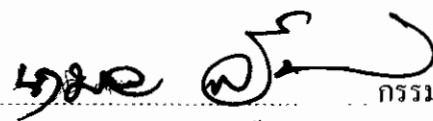
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ภัทรดี พันธุ์ภากร)

คณะกรรมการสอบคุณวุฒิบัณฑิต

 ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. อารมภ์ เพชรชื่น)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประเทิน มหาจันทร์)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ภัทรดี พันธุ์ภากร)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ณัฏมล ลีปิยะชาติ)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับคุณวุฒิบัณฑิตฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

 คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ดร.บุษอรอด บุญเกิด)

วันที่ 13 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ประเทิน มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ภรดี พันธุ์ภากร อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์วิรัช ปุณ โฉมทก รองศาสตราจารย์ภรณ์ทิศา มหาจันทร์ อาจารย์สาขาวิชาไทยศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขและวิจารณ์ผลงานทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณคุณป้าคุณน้า รองศาสตราจารย์อินทรีรา หาญพงษ์พันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุษณา กาญจนทัต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นฤมล กาญจนทัต และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สอางค์ ดำเนินสวัสดิ์ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำและเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานวิจัยนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑา ไพบูลย์ คุณแม่ชาวอักษรศาสตร์ที่เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นคุณแม่ที่ประสาททุกสิ่งทุกอย่างให้ลูกเสมอมา จนลูกมีวันนี้ได้

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ พลอากาศตรีพิมล ไพบูลย์ และพี่สาวที่รักยิ่ง นาวาอากาศตรี แพทย์หญิง ดร.นลินี ไพบูลย์ ที่เป็นกำลังเบื้องหลังความสำเร็จนี้

ขอระลึกถึงคุณพระบิดาและพระสตี ที่เป็นส่วนสำคัญในการศึกษารามเกียรติ์ในครั้งนี้ คุณค่าและประโยชน์ของคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบเป็นกตัญญูคุณเวทิต่าแต่บุพการีและผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบัน ที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษาและประสบความสำเร็จจนตราบเท่าทุกวันนี้

จักรพันธ์ ไพบูลย์

50810494: สาขาวิชา: ไทยศึกษา ; ปร.ค. (ไทยศึกษา)

คำสำคัญ: อุดลักษณะของตัวละคร/ รามเกียรติ์/ บทละคร/ พระราชนิพนธ์

จักรพันธ์ ไพบูลย์: อุดลักษณะของตัวละครเอก จากวรรณคดีรามเกียรติ์ ฉบับ

พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (IDENTITY OF CHARACTER FROM RAMKIAN ISSUED BY KING RAMA I THE GREAT) คณะกรรมการควบคุม

วิทยานิพนธ์: ประเทิน มหาพันธ์, Ph.D., ภารดี มหาพันธ์, กศ.ม., 578 หน้า. ปี พ.ศ. 2556

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาอุดลักษณะของตัวละครสำคัญ ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโดยศึกษาจากตัวละครในภาคสวรรค์ 3 ตัวละคร คือ พระอิศวร พระนารายณ์ และ พระพรหม ศึกษาตัวละครภาคแผ่นดิน 8 ตัวละครคือ พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ อินทรชิต พิเภก และ หนุมาน โดยการรวบรวม เรียบเรียง ประมวลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์ โดยอิงบทละครเรื่องรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นสำคัญ วิธีการวิเคราะห์พิจารณาตัวละครรามเกียรติ์เป็นเรื่องเปรียบเทียบอย่างที่ศาสตราจารย์บีกฟอร์ด (John Pickford) ผู้แปลเรื่องมหาวีรจิดของภวภูติเป็นภาษาอังกฤษ กล่าวไว้ในคำนำหนังสือที่ว่า เรื่องพระรามตั้งแต่ทศกัณฐ์ลักพา สีดาไปเป็นเรื่องเปรียบเทียบ ถอดเอาใจความมาแสดงความหมายไปของธรรมชาติ กล่าวคือความสว่างกับความมืด หรือกลางวันกับกลางคืนเป็นของคู่กัน ผลการวิจัยพบว่า โดยแท้ที่จริงแล้วตัวละครในรามเกียรติ์ เป็นธรรมะแต่ละตัวแต่ละหมวด ที่ถูกผูกกันไว้เป็นเรื่องราว ให้เข้าใจธรรมชาติที่เข้าใจได้ยากของธรรม ธรรมแต่ละตัวที่คู่กันอยู่ ก็ถูกผูกเป็นตัวละครที่เป็นสามภรรยา สามภรรยาหลาย ๆ ตัวอาจเป็นคู่กัน ได้ จึงผูกเป็นตัวละครที่มีหลายสามภรรยา ธรรมที่ทำให้เกิดธรรมตัวอื่น ๆ ก็ถูกผูกไว้เป็นบทบาทพ่อลูกหรือเป็นแม่ลูกกัน ลักษณะของธรรมเป็นอย่างไร ก็อธิบายด้วยลักษณะของตัวละครและพฤติกรรมของตัวละครนั้น ๆ การอวดตารที่หมายถึงการกลับชาติมาเกิดก็คือ การกลับกลายของธรรม จากธรรมหนึ่ง ๆ สู่อีกธรรมหนึ่ง ตัวละครสำคัญแสดงธรรมดังนี้ พระอิศวร หมายถึง การให้ พระนารายณ์ หมายถึง การช่วย พระพรหม หมายถึง การยินดี พระอุมา หมายถึง การนิ่ง พระราม หมายถึง ความกล้าหาญ พระลักษมณ์ หมายถึง ความรัก นางสีดา หมายถึง ความเกรงใจ ทศกัณฐ์ หมายถึง ความกลัว กุมภกรรณ หมายถึง ความทะนงหลงตัวเอง อินทรชิต หมายถึง ความอหังการ พิเภก หมายถึง ความชำนาญ หนุมาน หมายถึง มิตรภาพและความเอื้อเฟื้อ งานวิจัยนี้ยังได้ศึกษาคุณค่าทางวรรณศิลป์และคุณค่าทางปัญญาจนพบที่มาที่ไปของการอวดตารและความสัมพันธ์ของตัวละครจากลักษณะนิสัยที่ปรากฏในบทละคร สุดท้ายการวิจัยนี้พบว่าบทละคร รามเกียรติ์นอกจากจะสะท้อนความเป็นไทยที่ทั้งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมขนบธรรมเนียม ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อของคนไทยในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ในสมัยปัจจุบันอิทธิพลของรามเกียรติ์ยังคงแฝงแผงอยู่ในความเป็นไทย ทุกศาสตร์ทุกแขนงอย่างไม่เสื่อมคลาย

52810014 : MAJOR : THAI STUDIES ; Ph.D. (THAI STUDIES)

KEYWORDS : IDENTITY OF CHARACTER/ RAMKIAN/ DRAMA/ KING WORKS

JUCKRAPAN PAIBOON: IDENTITY OF CHARACTER FROM RAMKIAN

ISSUED BY KING RAMA I THE GREAT. ADVISORY COMMITTEE : PRATERN

MAHAKHAN, Ph.D., PARADEE MAHAKHAN, M.Ed., 578 P. 2013.

The purpose of this research was to study identity of main character from Ramkian issued by King Rama I the great. By studying 3 characters from Heaven part; Lord Shiva, Lord Vishnu and Lord Brahma and 8 characters from Earth part; Pra Ram, Pra Lakshmana, Nang Sita, Thotsakan (Ravan), Kumbhakarna, Indrajit, Pipak (Vibhishana) and Hanuman. Edited by processing the collected data from many sources and analysis base on Ramkian issued by King Rama I the great. The method of analysis concern on comparison as same as the way Professor John Pickford, the translator of Mahaviracharita by Bhavabhuti, said in the preface of that book that the story of Rama from Thotsakan kidnaped Sita was a comparison story; It was natural. Both the light and the dark; the day and the night are paired together. In this research, we found that the fact of the characters in the Ramkian. Dharmais individual for each category and bound together into a story to understand the incomprehensible nature of Dharma. Each pair fairly well. The characters tied to a marriage. Several fairly maybe coupled together is bound to be a good character to have many husband and wife. Dharma brings to the origin of the other, it is bound to become a father or mother as well Appearance off airnessis how it's described by the character and behavior of the characters. The incarnation mean sreincarnationis the turn of Dharma from one Dharma to the next one. The main characters show Dharma such as; Lord Shiva represents Give, Lord Vishnu represents Help, Lord Brahma represents Merry and Uma represents Still, Pra Ram represents Brave, Pra Lakshmana represents Love, Nang Sita represents Considerateness, Thotsakan represents Fear, Kumbhakarna represents Presumption, Indrajit represents Want, Pipak represents Expert and Hanuman represents Friend. This research study also valuable literary and intellectual values until we find the source of the incarnation and the relationships of the characters from the character in the drama. Finally, this research found that in addition to reflecting the Ramkian playsbothThailand demonstrates the traditions, rituals, beliefs of Thailand in the early Rattanakosin period, in the present influence of the Ramkian is still apotential in all fields of every Thailand unceasingly.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามในการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้า.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิด.....	5
ทฤษฎี.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์.....	10
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ตัวละครในรามเกียรติ์.....	23
3 เรื่องย่อและตัวละครต่าง ๆ ในบทละครรามเกียรติ์.....	32
เนื้อเรื่องย่อ.....	32
ตัวละครต่าง ๆ ในบทละครรามเกียรติ์.....	42
4 อัตลักษณ์ของตัวละครในบทละครเรื่องรามเกียรติ์.....	107
ภาคสวรรค์.....	108
ถอครห์สภาคสวรรค์.....	286
ภาคแผ่นดิน.....	290
ตัวละครมนุษย์.....	291
ตัวละครอมมนุษย์.....	349

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของตัวละครในบทละครรามเกียรติ์ กับบุคคลสำคัญ ในประวัติศาสตร์ สมัยกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตอนต้น	412
5 รามเกียรติ์ในวิถีไทย.....	414
วิถีไทยในยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ปรากฏอยู่ในบทละครรามเกียรติ์	414
รามเกียรติ์ในวิถีไทยในปัจจุบัน	420
รามเกียรติ์กับพิธีกรรม	442
รามเกียรติ์กับวิถีการกินอยู่.....	448
สถานที่ท่องเที่ยว	459
รามเกียรติ์กับศิลปวัฒนธรรมไทย.....	461
จิตรกรรมฝาผนังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม	465
6 สรุป และข้อเสนอแนะ.....	466
ข้อเสนอแนะ	474
บรรณานุกรม	475
ภาคผนวก.....	486
ภาคผนวก ก	487
ภาคผนวก ข	501
ภาคผนวก ค	537
ภาคผนวก ง.....	543
ประวัติย่อของผู้ศึกษา.....	578

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 พระอิศวร.....	43
2 พระโกญจนาเนศวรหรือพระขันทกุมาร.....	43
3 พระพิเนตร หรือพระคนศ.....	44
4 พระนารายณ์.....	44
5 พระพรหม.....	45
6 พระอินทร์.....	46
7 พระมาตุลี.....	46
8 พระวิศณุกรรม.....	47
9 พระอาทิตย์.....	47
10 พระจันทร์.....	47
11 พระอังคาร.....	48
12 พระพุธ.....	48
13 พระเสาร์.....	48
14 พระราหู.....	49
15 พระพฤหัสบดี.....	49
16 พระศุกร์.....	50
17 พระอัคนี.....	50
18 พระมหาชัย.....	51
19 พระปรคนธรรพ์.....	52
20 พระปัญจสีขร.....	52
21 ท้าวทศรถ.....	53
22 พระราม.....	53
23 พระพรต.....	54
24 พระลักษมณ์.....	55
25 พระสัตรุด.....	55
26 แผนภูมิการสืบวงศ์โยชยา.....	56
27 สหบดีพรหม.....	57

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
28 มาลีวัคคพรหม.....	57
29 จตุรพักตร์พรหม.....	58
30 ท้าวสัสเดียน.....	58
31 ท้าวกุเปริน.....	59
32 ท้าวทพนาสูร.....	59
33 ท้าวอัศธาดา.....	60
34 ท้าวมาริน.....	60
35 ทศกัณฐ์หน้าพระอินทร์.....	60
36 ทศกัณฐ์.....	61
37 ทศกัณฐ์ หน้าทอง.....	61
38 อินทรชิตหน้าทอง.....	62
39 อินทรชิต.....	62
40 บรรลัยกัลป์.....	63
41 ทศพิน ไพนาสुरิวงค์.....	63
42 ทศศิรีวัน.....	64
43 ทศศิรีธร.....	64
44 พญาकुุมภกรรณ.....	65
45 พญาพิเภก.....	65
46 พญาขร.....	66
47 พญาทุษณ์.....	66
48 พญามังกรกัณฐ์.....	67
49 พญาแสงอาทิตย์.....	67
50 พญาวิรุณจำบัง.....	68
51 พญาวิรุณมุข.....	68
52 พญาตรีเศียร.....	69
53 พญาตรีเมฆ.....	69
54 นางสำนักราหน้าทอง.....	70

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
55 นางสาวนันทา.....	70
56 พญาชีวหา.....	70
57 พญาภุมภกาศ.....	71
58 แผนภูมิการสืบวงศ์สงคา.....	71
59 ถกนาสูร.....	72
60 สวาหุ.....	72
61 มารีศ.....	73
62 ท้าวมหาหมยักษ์.....	73
63 ท้าวไมยราพ.....	74
64 ท้าวอัศกรรณมาราสูร.....	74
65 ท้าวไพจิตราสูร.....	74
66 ท้าวสัทธาสูร.....	75
67 ท้าวมูลพลัม.....	75
68 ท้าวสหสเดชะ.....	76
69 ท้าวจักรวรรค์.....	76
70 สุรียาภ.....	77
71 บรรลัยจักร.....	77
72 นนยุพัตร์.....	77
73 ท้าวสตัลุง.....	78
74 ท้าวมหาบาลเพธาสูร.....	78
75 ท้าวไวยดาล.....	79
76 ท้าวตรีบุรัม.....	79
77 ท้าวอนูราช.....	79
78 พญาตรีปักกัน.....	80
79 ท้าวคนธรรพ์นุราช.....	80
80 อสูรวายุภักษ์.....	81
81 ท้าววิรุพทก.....	81

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
82 มโหธร.....	82
83 เปาวนาสุร.....	82
84 การุณราช.....	82
85 นนทยักษ.....	83
86 สุกสารณ์.....	83
87 อังกาศตะไล.....	85
88 ผีเสื้อสมุทร.....	86
89 รามสุร.....	86
90 ปโรต.....	87
91 พिराप.....	87
92 เหรันตชุต.....	88
93 หิรันตยักษ.....	88
94 ปทุตทนต์.....	88
95 อสุรพัคตร์.....	89
96 นนทก.....	89
97 พาลี.....	90
98 สุกวีพ.....	90
99 ชมพูพาน.....	91
100 องคต.....	91
101 หนุมาน.....	92
102 มัจฉานุ.....	92
103 อสุรฝัด.....	93
104 ท้าวชมพู.....	93
105 ชามพูวราช.....	94
106 นิลนนท์.....	94
107 นิลพัท.....	95
108 นิลปานัน.....	95

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
109 นิลเอก.....	96
110 นิลขัน.....	96
111 กุมิตัน.....	96
112 วิสันตราวี.....	97
113 โกมุท.....	97
114 นิลราช.....	98
115 นิลพานร.....	98
116 นิลปาสัน.....	98
117 มาลุนทเกสร.....	99
118 สุรเสน.....	99
119 สัตพลี.....	99
120 เกยुर.....	100
121 มายูร.....	100
122 เกสรทมาลา.....	100
123 สุรกานต์.....	101
124 ไชยามพวาน.....	101
125 ไวยบุศร.....	101
126 นิลเกสีเดี่ยวเพชร.....	102
127 ลิงจ้งเกียง.....	102
128 แผนภูมิการสืบวงศ์ชัชจิน.....	103
129 ฤณีโคดม.....	104
130 ฤณินารท หรือ พ่อแก่.....	104
131 ภรตมูณี หรือ ฤณีภาร์ทวาช.....	105
132 ฤณีกลไกโกฏ.....	105
133 ฤณีสุธรรมทศกัณฐ์แปลงหลอกนางสีดา.....	106
134 สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จิตรกรรมไตรภูมิสมัย รัชกาลที่ 9.....	110
135 แผนภูมิไตรภูมิ.....	111

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
136 แผนภูมิ 15 โลกในจักรวาลตามคติปุราณะ	112
137 ศิวโลก เขาไกรลาส (Siva Loga Kailash Mountain)	113
138 พระอิศวร	114
139 สัญลักษณ์โอม แทนสามพระผู้เป็นเจ้า	115
140 ปัญจานนะ (ห้าหน้า)	117
141 ทักษิณมูรติทับหลังปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์	117
142 รุทรา (Rudra)	118
143 พระพุทธรูปเจ้าโปรดกภาพรหม พระอาจารย์ในอดีตชาติของพระองค์	119
144 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรปางเป็ทปาลี ที่ผนังถ้ำอชันดา พุทธศตวรรษที่ 12 อินเดีย	119
145 เศียรพระอิศวร	120
146 ตัวละครพระอิศวรในโขนรามเกียรติ์	121
147 พระศิวะกายสีแดง	121
148 พระศิวะกายสีขาว	122
149 พระศิวะกายสีดำ	122
150 พระอิศวรในจิตรกรรมรามเกียรติ์กำลังให้พรนิ้วเพชรแก่นนทก	123
151 พระศิวะ 8 กร	123
152 พระศิวะ 10 กร	124
153 พระศิวะทรงรัตนธนู โมลียกทัพปราบตรีบูรณ	125
154 พระศิวะทรงอาวุธต่าง ๆ	125
155 ผนังตะลุงพระอิศวรทรงพระขรรค์	126
156 พระปัญจานนะทรงอาวุธ	126
157 น้ำแห่งความมีศมิตจากการสลายของจักรวาลก่อน	127
158 เพลงแห่งศิวลึงค์	128
159 กำเนิดพระวิษณุและพระพรหม	128
160 ดวงตาพระศิวะ	129
161 พระศิวะระงับข้อพิพาทระหว่างพระพรหมและพระวิษณุ	129

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
162 พระพรหมสร้างสรรค์ 24 สรรพชาติ (รูป) พระวิญญูทรงสถิตเป็นดวงใจของสรรพสิ่ง (นาม).....	130
163 พระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์.....	131
164 พระพิโรธของพระพรหมบังเกิดรุทร	132
165 สิบเอ็ดรุทร.....	132
166 พระศิวะ 8 ภาค	133
167 พระอิศวร ในอินเดียใต้ การแสดงรามณะกถากาลี (เรื่องเล่าของพระแม่กาลี).....	135
168 พระศิวะมอบจักรแก่พระวิญญู.....	136
169 Lord Shiva Nandi Mandap.....	137
170 พระศิวะ ครอบครว้ บริวาร	138
171 พระศิวะกณปติ.....	139
172 พระศิวะประทานสรพระอรชุน.....	140
173 พระศิวะปราบทศกัณฐ์.....	141
174 สรณะ.....	142
175 สรณะศวรมูรติ.....	143
176 ไกรวาระ.....	143
177 ไกรวาระ.....	144
178 กังกาลีไกรวาระมูรติ	145
179 อ้นธกาสุรวาทามูรติ.....	146
180 วีรภัทรความแค้นของพระศิวะ	147
181 บุษาศิวลิ่งค์ชนะความตาย	148
182 กาลาริมูรติ	149
183 กีฬากาลาริ การกระโดดเข้าสั้ปยุทขของอินเดีย.....	149
184 มหากาลา มหากาลี.....	150
185 มหากาลา มหากาลี.....	151
186 คชาสุรสังหารมูรติ.....	152
187 พระศิวะยิงศรทำลายตรีปุรัน.....	153

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
188 นาฏราชา ในอินเดีย Srimukhalingam temple	154
189 พระศิวะแสดงธรรม.....	155
190 พระศิวะแสดงธรรม 4 ฤทัยพรหมบุตร	156
191 พระพิราพ	157
192 โยคะทักษิณามูรติ	158
193 คงคาธร.....	159
194 จันทรเสขร	160
195 พระศิวะกับโคนนทิ	161
196 พระหริหระ.....	162
197 กัลยาสุนทรมูรติ.....	163
198 ครึ่งพระศิวะครึ่งพระอุมา	164
199 สทาศิวะ.....	165
200 พระอุมาศักดิ์ของพระอิศวร	166
201 วิมานของพระอิศวรบนเขาไกรลาส.....	167
202 วิมานของพระอิศวรบนเขาไกรลาส.....	168
203 วิมานของพระอิศวรบนเขาไกรลาสจากจำหลักเรื่องหิมพานต์	168
204 Mount Kailash.....	169
205 แผนที่เขาไกรลาส	170
206 สัญลักษณ์ โอม	170
207 สระอโนดาตคล้ายรูปสัญลักษณ์โอม.....	171
208 ตราเมืองจังหวัดน่าน (นันทสูวรรณนคร) โคนันทิเทินพระธาตุแช่แห้ง.....	173
209 โคนนทิที่อินเดีย	173
210 เทพบุตรนทิ.....	174
211 พระไกรวาระ.....	175
212 ศพสุนัขทรงเลี้ยง.....	175
213 ครอบคร้วพระศิวะ.....	176
214 พระศิวะ พระสตีและนกกาเหว่า.....	178

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
215 พระสตีเผาตัวเอง.....	178
216 พระศิวะอุ้มพระสตีวิ่งรอบโลก พระวิฆณุทำลายร่างพระนางด้วยจักร.....	179
217 พระอุมา.....	180
218 ตัวแสดง โขนพระอุมา.....	180
219 พระปารวตีธิดาพระหิมวัต.....	181
220 พระนาง โมหิณี ไขจักรตัดพระราหูขาด.....	182
221 พระศิวะกับพระนาง โมหิณี.....	182
222 นาฏศิลป์อินเดียใต้ มายา โมหิณี Mohoniyattam.....	183
223 อัสราวคารปราบนนทก.....	183
224 ศรีมหาลาชา.....	184
225 กษัตริย์คอน โคบายาและมหาลาชาในแคว้นแดกเคนปาทัว อินเดีย.....	184
226 พระแม่กาลี.....	186
227 พระแม่กาลีกับหมาใน ศพนก.....	187
228 พระแม่กาลีในการแสดงนาฏศิลป์อินเดียใต้ Kathakali.....	187
229 Kali puja.....	188
230 พิธีกาลีบูชา.....	188
231 ทูรคาบูชา.....	190
232 พระแม่ทูรคา.....	190
233 สองนางทูรคาและกาลี ปราบอสูร.....	191
234 พระคงคาทรงมกรรา.....	192
235 พระคงคาสู่โลกมนุษย์.....	193
236 พระสนธยา Angaja.....	194
237 พระ โกญจนานนศวร.....	195
238 พระขันตกุมาร และพระชายา.....	196
239 พระพิมเนศ.....	198
240 พระพิมเนศ พระชายา.....	198
241 พิธีลอยพระพิมเนศขจัดอุปสรรค.....	119

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
242 พระอัยยป็นณ์ทรงพยัคฆ์เทวารัณณ์.....	200
243 พระธรรมศาสตร์.....	201
244 พระศิวะบุตรสามพี่น้อง.....	201
245 พิธีบูชาพระอัยยป็นณ์ของชาวทมิฬ.....	202
246 มนสาเทวี.....	205
247 พระนารายณ์.....	224
248 พระนารายณ์.....	225
249 12 พระอาทิตย์ของคุรกี.....	225
250 12 พระอาทิตย์.....	226
251 สิพีโอริสต.....	226
252 พระนารายณ์ทรงศรศารนคะ.....	228
253 พระนารายณ์สี่กร.....	230
254 พระนารายณ์กายสี่ขาว พระศรี และพระลักษมี.....	231
255 พระนารายณ์กายสี่แดง.....	231
256 พระนารายณ์กายสี่นิลดำ.....	232
257 พระอินทร์เป่าสังข์เพื่อปลุกพระนารายณ์.....	232
258 พระอิศวรประทานจักรสุทรรศน์แก่พระนารายณ์.....	233
259 พระวิษณุ คือ โลก.....	235
260 พระปรพพรหมสร้างพระนารายณ์.....	235
261 คเชนทร โมกษะ.....	236
262 ลักษมี นารายณะ.....	237
263 ชลศายิน.....	238
264 เศษะศายิน.....	239
265 นระนารายณะ.....	240
266 พระแม่กาลี.....	241
267 นางโมหิณี.....	241
268 โลกสวรรค์ไวกูณฐ์.....	242

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
269 พระนารายณ์ประทับบัลลังก์นาคที่เกษียรสมุทรในสวรรค์ไวกุณฐ์.....	243
270 พระนารายณ์ประทับบัลลังก์นาคที่เกษียรสมุทรในสวรรค์ไวกุณฐ์.....	243
271 พระนารายณ์ประทับบัลลังก์นาคที่เกษียรสมุทรในสวรรค์ไวกุณฐ์.....	244
272 พระนารายณ์ทรงสุบรรณ (ครุฑ).....	246
273 ครอบครีวพระนารายณ์.....	247
274 พระศรีทรงนงศุก อูรุก.....	248
275 พระลักษมีทรงช้าง คชลักษมี.....	249
276 พระธณีวสุทรา.....	250
277 พระวัลลีย์ พระขันทกุมาร พระเทวเสนา.....	251
278 พระอังคาร.....	252
279 พระพรหม.....	261
280 พระพรหม.....	262
281 พระพรหม.....	263
282 พระพรหมเกิดบนดอกบัวที่ผุดจากพระนาภีของพระนารายณ์.....	264
283 ไช้พระพรหม.....	265
284 The Beginning of the Universe.....	265
285 พระพรหมสร้างมหาณิปปชาบดี สัปตฤๅษี.....	266
286 กำเนิดตรีมูรติ.....	267
287 พระพรหมปางประชาบดี.....	268
288 พระพรหมปางโลกบาล.....	269
289 พระพรหมปางวิศวกรรม.....	269
290 พระพรหมปางกามลักษณะ.....	270
291 พระพรหมปางปีทมหะ.....	270
292 พระสติและพระอิสวร.....	271
293 วิมานพรหมพถนทาบนพรหม โลก.....	272
294 พญาหงส์หรรษาสี่กุมารสนากะ สนาทนะ สนนคนะ สนนท พระพรหม.....	273
295 พระพรหม พระสร้สวดีและพระสวดีตรี.....	274

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
296 พระพรหมและพระศรีสวตี	274
297 สัปตฤณี ฤณีตัดตน มนัสบุตรแห่งพระพรหม	276
298 พระศรีสวตี.....	277
299 พระศรีสวตี.....	277
300 พระกายตรี หรือ พระสาวตรี	279
301 พระกายตรี หรือ นางพระอิสวร (คูที่ปิ่นพระจันทร์).....	280
302 สัตตภณท์บรรพต สีทันดร และทวิปทั้งสี่.....	291
303 พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา.....	292
304 พระราม พระลักษมณ์ นางสีดาพระราม พระลักษมณ์ นางสีดา.....	293
305 รูปเคารพ พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา.....	293
306 พระราม.....	293
307 กรุงอยุธยาในอุตรประเทศ ประเทศอินเดียสถานที่ประสูติพระรามในรามยณะ.....	294
308 พระรามแรกประสูติกับพระนางเกาสุริยา	295
309 พระรามในภาพยนตร์รามายณะของอินเดีย	296
310 พระรามในการแสดงโขนรามเกียรติ์ใส่เสื้อเขียวแทนสีวรกายสีเขียว.....	297
311 พระอนุชของพระรามแรกประสูติกับพระนางไทยเกษีและพระนางสมุทรเทวี.....	297
312 พระฤชิวัชฌฤคประสาทรพระมงกุฎ พระลบ	298
313 พระรามทรงศร	300
314 พระราม โกงธนู โมลีของพระอิสวรจนหัก.....	302
315 สัมพันธ์สวาทของพระอิสวรกับพระนารายณ์แปลง	310
316 คีท้าวทัพนาสูร	312
317 พระลักษมณ์	313
318 พระลักษมณ์ พระสัตรุดและพระนางสมุทรเทวี	314
319 Lakshman ใน ภาพยนตร์รามายณะ อินเดีย.....	315
320 โขนพระลักษมณ์ต้องศรพรหมาสของอินทรชิต	316
321 นางอุรมีลา ชายาของพระลักษมณ์.....	317
322 พระลักษมณ์ใช้พระขรรค์ตัดมูกนางยักษ์อัศมุขี.....	318

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
323 พระลักษมณ์ประหารนางสีดา ลงพระขรรค์	320
324 พระลักษมณ์คอยรับพระราชโองการ	321
325 พระลักษมณ์ถูกหอกโมกขศักดิ์พญากุมภกรรณ	322
326 อินทรชิตแอบแฝงศรนาศบาศบนเมฆ	323
327 อินทรชิตแปลงเป็นพระอินทร์	325
328 พระลักษมณ์ถูกหอกกบิลพิทของทศกัณฐ์	326
329 ครอบครัวของพระนารายณ์ ประกอบด้วยพระนารายณ์ พระลักษมี อนันตนาถ และครุฑ	328
330 นางสีดา	329
331 นางสีดาลอยน้ำมาในพอบ	330
332 นางสีดากับพระราม	331
333 นางสีดากับพระมงกุฎ พระลบ	331
334 นางสีดาตอนผนวช	332
335 นางสีดาตอนผนวชในภาพยนตร์รามายณะ	333
336 อโศกवादิกาที่กุมขังนางสีดา	334
337 นางสีดาผูกคอตาย	337
338 นางสีดาลุยไฟ	338
339 นางสีดาแทรกแผ่นดินหนีพระราม	339
340 โคนนที ผู้ร้องเบื่องบาทาพระอิศวร	347
341 พระอิศวรกับพระอุมาทรงโค	348
342 ทศกัณฐ์ทูลพระอุมากับพระนารายณ์แปลง	348
343 นางสีดาขอให้พระฤๅษีวิชฌมฤคชูปพระลบให้ด้วยความเกรงอกเกรงใจ	349
344 ท้องพระโรงกรุงลงกา ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ และอินทรชิต	350
345 ทศกัณฐ์	350
346 ทศกัณฐ์ ยักษ์วัดแจ้ง	351
347 ทศกัณฐ์ทรงอาวุธ	352
348 ทศกัณฐ์ นางมณโฑ นางกาลอัคคี และนางสนม	353

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
349 ทศกัณฐ์ในภาพยนตร์รามายณะ อินเดีย	354
350 พระนารายณ์แปลงบอกเล่าเรื่องนางมณโฑ	355
351 พระอิศวรขว้างงาปักอกทศกัณฐ์	356
352 ทศกัณฐ์ถอดดวงจิต	357
353 ทศกัณฐ์ตั้งเขาไกรลาส ที่ปราสาทบันทาศรี	358
354 พระฤๅษีโคบุตรพยายามแก้มัดผมทศกัณฐ์กับนางมณโฑ	359
355 กุมภกรรณ นื่องรักของทศกัณฐ์	360
356 ปลงพระศพอินทรชิตลูกรักของทศกัณฐ์	360
357 ทศกัณฐ์ทรงหอกกบิลพัท	362
358 นารายณ์แปลงปราบนทก	364
359 นุษยกแก้วแบบไทย	367
360 นุษยกแก้วแบบอินเดีย	368
361 กุมภกรรณ	368
362 กุมภกรรณในรามายณะเปรียบเทียบกับทศกัณฐ์	369
363 หนุมานกับนางคันธมาลีชายากุมภกรรณ	370
364 กุมภกรรณทำพิธีลับหอก โมกขศักดิ์แต่ต้องยกเลิกเพราะทนมานำไม่ได้	370
365 กุมภกรรณรบนชนะสุครีพ	372
366 หนุมานทำลายพิธีทนต์น้ำ	373
367 กุมภกรรณเป็นพระรามเป็นพระนารายณ์	374
368 อินทรชิต	376
369 อินทรชิต	377
370 อินทรชิตและครอบครัว ลาทศกัณฐ์ไปชুবศพรพหมาสตร์	378
371 อินทรชิตแปลงเป็นพระอินทร์ทรงศพรพหมาสตร์	379
372 พระลักษมณ์รบอินทรชิต	382
373 อินทรชิต สุวรรณภูมิ	383
374 พิเภกบอกอุบายทำลายพิธีชুবศพร	384
375 หนุมานนำเขายามารักษา	384

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
376 พระมงกุฎ พระลบ รบกับพระราม.....	386
377 พิเภก.....	386
378 พิเภก นางตรีชฎา และ นางเบญจกาย.....	388
379 สุครีพหักฉัตร	390
380 หนุมานอมพลับพลา ไมยราพสะกดทัพ.....	391
381 หนุมานองคตทำลายพีธีลับหอ โมกขศักดิ์.....	392
382 หมี่แปลงทำลายพีธีหุบศรนาคบาศ.....	393
383 ทำลายศรนาคบาศ.....	394
384 ทำลายศรพรหมาศตร์.....	395
385 พาลีทำลายพีธีทศกัณฐ์.....	399
386 พระลักษมณ์ถูกหอกกบิลพัท.....	400
387 สามพี่น้องลงกา	401
388 พญาพิเภก	402
389 หนุมาน	402
390 หนุมาน 4 หน้า 8 กร	404
391 หนุมานกับนางบุษมาลีอัปสรสวรรค์	405
392 หนุมานกับนางเบญจกาย	405
393 หนุมานกับนางสุพรรณมัจฉา.....	406
394 หนุมานลองฤทธิ์ฤษีนาถ	407
395 ผ้ายันต์หนุมานแบกเขายา	409
396 หนุมานในรามายณะเป็นพรหมจรรย์และมีพระรามประทับใจ.....	409
397 ปกตำราพรหมชาติ พญาพิเภก	423
398 พระมเหศวร พระมเหศวรหลังนาคปรก พระศรเด็ยว	433
399 พระปางซ่อนหา หลวงพ่อทับ วัดอนงค์.....	434
400 พระลักษมณ์หน้าทอง.....	436
401 หนุมานหลวงพ่อบุ๋น วัดศาลาลูกน	438
402 องคต หลวงพ่อบาน วัดบางกระสอบ	438

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
403 ลิง หลวงพ่อคิงวัดบางวัว	439
404 ปลัดจิก หรือ ศิวลึงค์.....	441
405 เบี้ยแก้ว วัดกลางบางแก้ว.....	442
406 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ.....	445
407 พระโค พาหนะของพระอิศวร	445
408 หัวเรือพระที่นั่งต่าง ๆ.....	447
409 พระราชพิธีเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค..	447
410 ข้าวพระรามลงสรง	449
411 ทศกัณฐ์ถือศีล	450
412 พระฤๅษีสอนพระโยคศาสตร์แก่พระราม.....	451
413 ท่าโยคะอาสนะ.....	454
414 ถายี่ดัดคน 15 ท่าพื้นฐาน	456
415 สังกรณ์.....	458
416 ตรีชวา.....	459
417 ปี่งพระราม และ วัดพระราม อยุธยา	460
418 เขาสรรพยา ชัยนาท	461
419 การแสดง โขน รามเกียรติ์.....	464
420 จิตรกรรมฝาผนัง วัดพระศรีรัตนศาสดาราม	465
421 สากดิของพระอิศวร และสากดิของพระนารายณ์	489
422 การอวดารของพระนารายณ์	490
423 พระอิสานและพระสร้สวดี.....	491
424 พระผกามุก	493
425 ฤๅษีทิวาส	494
426 ภิกษุชัจจรรยา	495
427 นารายณ์สิบปาง	496
428 พระนารายณ์อวดาร	498
429 พระพรหม	499